

Tiltaksfasen:
- «når analysene er ferdig, hva nå?»

RSK Vest-Finmarks lederkonferanse
Scandic hotell, Alta 21. mars 2022

Terje Ogden
Nasjonalt Utviklingscenter for Barn og Unge

www.nubu.no

www.ogden.no

Aktuelle rapporter


DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Meld. St. 6

(2019–2020)
Melding til Stortinget

Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO



Thomas Nordahl mfl.

INKLUDERENDE FELLESSKAP FOR BARN OG UNGE

Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging



FAGBOKFORLAGET

 Forskningsrådet

Ut av blindsonene

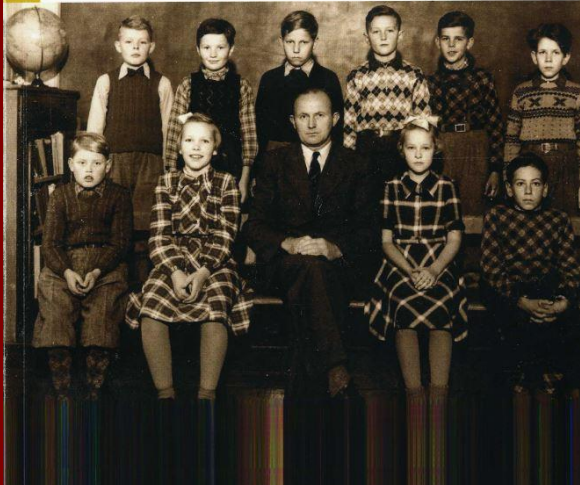
Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge



NOU Norges offentlige utredninger 2019:3

Nye sjanser – bedre læring

Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp



Føringer for lokalt utviklingsarbeid

- **Desentralisert utviklingsarbeid:** St.meld. nr. 21 (2016-2017) signaliserer overgang til en mer desentralisert utviklingsstrategi for 'kompetanseutvikling i skolen',
- ***Økt kommunalt ansvar*** for at alle får et tilpasset barnehage- og skoletilbud, økt ansvar for å styrke det tverrfaglige samarbeidet (SFO, kulturskole, PP-tjeneste, barnevern, helsestasjon, skolehelsetjeneste og sosialtjeneste),
- ***Et tverrfaglig lag rundt barn og unge*** handler om å se de ulike kommunale tjenestene i sammenheng -
- **Lokalt forankrede og skoleomfattende** prosjekter framheves, der skoler og kommuner, sammen med forskere kan søke midler til å prøve ut og evaluere tiltak i skolen,
- **Skoleomfattende utviklingsprosjekter** legger vekt på at alle elever og lærere medvirker og at det utvikles en felles eller kollektiv praksis.

Laget rundt barn og unge – kompetanseløftet spesialpedagogikk og inkluderende praksis i Vest-Finnmark

- For å sikre inkludering og tilrettelegging skal kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis føre til:
- Økt kompetanse hos alle som jobber med barn og elever,
- Økt samhandling på tvers av yrkesgruppene (og mellom tjenestene),
- Økt lokal kompetansebygging der kompetansen tilpasses lokale behov og forutsetninger i samarbeid med universitet, høgskoler og støttesystemet.

Hvilke tiltak i kompetanseløftet?

- Tilskudd til etterutdanning for lokal kompetanseutvikling,
- Nettverksbygging mellom universitet, høyskoler som forutsetter at disse har nødvendig kompetanse i spesialpedagogikk og inkluderende praksis, - samarbeid med Statped,
- Videreutdanning for ledere, lærere, PPT og andre deler av støtte-systemet,
- Utvikling av nettressurser og veiledere til støtte for lokalt arbeid som støtter prosesser og innhold for systematisk kompetanseheving,
- Videreutvikling av oppfølgingsordningen til kommuner som har svake resultater på sentrale områder i opplæringen over tid.

Hva er bakgrunnen for kompetanseløftet?

- En sterk kritikk av spesialundervisningens organisering, innhold, kvalitet og resultater (Nordahl utvalget, Barneombudets rapport 2018),
- Samarbeidsproblemer mellom sektorer, etater, tjenester og yrkesgrupper (0-24 samarbeidet; 'Ut av blindsonene'),
- Manglende måloppnåelse for nasjonale skoleutviklingsprosjekter (manglende relevans, forankring, informasjonsflyt og implementering) [St.meld. nr. 21 (2016-2017)] ,
- ***Hvordan få planer og beslutninger til å virke i praksis?***
(evaluering av implementering og kvalitetssikring)

Utfordringer i spesialundervisningen

- **Segregerende tiltak** brukes i utstrakt grad, som enetimer, smågrupper og faste klasser med redusert elevtall som fører til manglende inkludering – få tilbakeføres til vanlige klasser (Nordahl utvalget, 2018),
- **Det tar for lang tid** fra problemer oppdages til elever får hjelp (8.-10.kl) og det er mest spesialundervisning på ungdomstrinnet,
- **Kvalitetsproblemer.** Spesialundervisningen (og tilpasset opplæring) mangler kvalitetskrav, og undervisningen gis ofte av lærere uten formell kompetanse,
- **Spesialundervisning** har liten utjevneende effekt og er ingen garanti for at elever tar igjen medelevenes faglige/sosiale forsprang (bl.a. Barneombudet og Nordahl utvalget, 2018),
- **Elevene som får spesialundervisning** melder om utstrakt bruk av assistenter, skiftende vikarer, høyt sykefravær, og at de i liten grad blir hørt eller tatt med på råd i planlegg av egen undervisning (Barneombudet, 2018)

Hva er inkluderende praksis?

- Inkludering er et spørsmål om elevenes opplevelse av tilhørighet, at de har en aktiv rolle og blir verdsatt for sine bidrag til fellesskapet,
- Bygger på positive relasjoner mellom elever og lærere, og at hjelp og støtte primært gis innenfor den ordinære klassens rammer,
- Inkludering handler om å styrke elevers 'egentyngde' i betydningen sosial og skolefaglig kompetanse, men også om å endre skolens kapasitet og holdninger og tilpasse læringsmiljøet til mangfoldet blant elevene,
- Skolen må kunne tilpasse sin organisasjon og rutiner som mindre klasser, økt lærersamarbeid, og sette av tid til evaluering og refleksjon over praksis,
- Økt elevaktivitet og medvirkning – samarbeidslæring, medlæring, deltakelse i planlegging av undervisning og aktiviteter.

Lokal tilpasning av tiltak

- Finnes det gode tiltak som svarer på behov og utfordringer ved vår barnehage eller skole?
- Er tiltaket gjennomførbart, har barnehagen/skolen tilstrekkelig kompetanse og kan den eventuelt hente inn denne fra støtteapparatet?
- Er tiltaket tilpasset lokale verdier og normer?
- Tror de ansatte at tiltaket vil føre til bedre resultater og skaper det engasjement og/eller positive forventninger blant barn/elever og ansatte?
- Får nye tiltak og nok støtte fra administrasjon og politikere?

Tilpasset undervisning

- **Individuell undervisning** til elever med spesielle behov fra det (f.eks. i tegnspråk eller punktskrift, evt. kommunikasjonstrening), men for det meste trenger elever med spesielle behov det samme som andre elever; god undervisning (Mitchell, 2014),
- **Læreren planlegger** undervisning og læringsmiljø slik at de tar hensyn til elevenes forskjellige motivasjon, innsats og læringskapasitet,
- **Variert formidling** gjennom å vise, demonstrere, fortelle, besøke, erfare/kjenne, (bruk av bilder, modeller, grafikk, multi-media).
- **Relevans og mening:** undervisningstemaer og eksempler som er relevante fra elevenes perspektiv, knyttet til alderstypiske erfaringer og interesser.

Implementering

- En vellykket implementering skal føre til praksisendring,
- Implementering binder sammen kunnskap og praksis, og blir ofte oversett i skolens utviklingsarbeid,
- Hvis resultater uteblir, kan det skyldes at tiltaket ikke var så virksomt som antatt eller at implementeringen sviktet.



Utvikling av læringsmiljøet i 9.klasse i to ungdomsskoler i Asker kommune

- Alle elevene medvirket gjennom å besvare flere små undersøkelser med få og korte spørsmål om læringsmiljøet,
- Elevene valgte en referansegruppe som kommenterte resultatene, og kom med forslag til tiltak samt evaluerte virkningene av tiltaket.

- Forslagene fra elevenes referansegruppe til lærerne var:
- At de skulle få uttrykke sine meninger fritt, få muligheter til å påvirke miljøet,
- At de skulle bli hørt og tatt på alvor, og at alle skulle få komme til orde, ikke bare de mest aktive,
- De fleste elevene ga uttrykk for at læringsmiljøet hadde blitt bedre i 9. klasse,
- Halvparten av elevene ønsket en mer aktiv rolle, men noen var også bekymret for hvordan de ville bli oppfattet av medelevene.

Lærernes forslag til tiltak og resultatmål

- Utvikle gode elev-lærerrelasjoner
- Definere positive forventninger
- Anerkjennelse og oppmuntring
- Å møte elever som viste utfordrende atferd

Utvikle gode relasjoner	Definere positive forventninger	Anerkjennelse og oppmuntring	Å møte elever som viser utfordrende <u>atf.</u>
<ul style="list-style-type: none"> - Se alle - Håndhilse med navn - Vite hva alle heter og bruke navn - Ta imot alle på en hyggelig måte 	<ul style="list-style-type: none"> - Involvere elevene - Utarbeidet felles positive forventninger til læringsmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> - Oppmerksomhet til «anonyme» elever - Å gi faglige, konstruktive tilbakemeld. som elevene kjenner seg igjen i - Rettferdige karakterer 	<p>*arbeidet med denne komponenten var ikke fullført på det tidspunktet intervjuene ble gjennomført. Dette skyldtes forsinkelser i prosjektet som var forårsaket av koronapandemien</p>
Resultat	Resultat	Resultat	Resultat
<ul style="list-style-type: none"> - Mer kontakt med flere elever - Bedre forhold til flere elever - Økt bevissthet om hva elevene bryr seg om 	<ul style="list-style-type: none"> - Terskelen for å bidra fra elevene og være en del av fellesskapet ble lavere - Felles rammeverk og regler 	<ul style="list-style-type: none"> - Læringsmiljøet har blitt bedre 	

Elevresultater og ansatte reaksjoner

- Endringer som elevene hadde registrert hos sine lærere:
 - De fleste, men ikke alle elevene hadde lagt merke til endringene:
 - Lærerne hadde blitt 'snillere' og mindre 'strenge',
 - Lærerne smilte og snakket mer med elevene,
 - Lærerne kjeftet ikke og tok mer kontakt i friminuttene,
 - Lærerne ga mer konstruktive faglige tilbakemeldinger,
-
- Tilbakemeldinger fra de ansatte:
 - Svarene fra spørreundersøkelsen blant elevene bekreftet de ansattes inntrykk av læringsmiljøet, og ble brukt i deres diskusjoner om forbedringer av læringsmiljøet,
-
- De ansatte mente det var en positiv erfaring å arbeide med utviklingen av læringsmiljøet sammen med elevene, og elevenes tilbakemeldinger ble tatt til følge.

Eksempler på skolebaserte tiltak

- **Tidlig kartlegging** av elevers behov og umiddelbar iverksetting av tiltak for de som trenger det, uten å vente på utredninger, og med jevnlig evaluering av læringsframgang,
- **Økte lærersamarbeid** med ulike team som planlegger, gjennomfører og reflekterer over undervisningen sammen,
- **Miljøtiltak** som «bygger klassen som kollektiv» blant annet innskolingsaktiviteter, kulturelle prosjekter, klasseseturer og felles aktiviteter som gjør elevene bedre kjent, og som fremmer tilhørighet og samhold blant elevene.
- **Flerfaglige team** som møtes regelmessig ved skolen og som holder oversikt over situasjonen i hver klasse og identifiserer elever som har behov for ekstra tilpasning og støtte,
- **Plan for bruk av flere yrkesgrupper** for å ivareta ikke-pedagogiske oppgaver, blant annet assistenter og miljøarbeidere (BSV'ere).

Skoleomfattende tiltak

- Elev-lærer-relasjoner – kontakt og samtaler som skaper kontakt og bygger positive relasjoner,
- Tilpasset undervisning, oppgaver, evaluering,
- Felles positive forventninger og forutsigbare konsekvenser,
- Klasseledelse – felles utvikling av praksis,
- Medlæring og samarbeidslæring – elevene som ressurs for hverandre,
- Økt elevaktivitet i undervisningen og økt medvirkning i planlegging av undervisningen og lokal skoleutvikling.

Eksempel på et inkluderingsfremmende skoleprogram

- **To lærere i klassen;** en allmennlærer og en spesialpedagog, - på laveste trinn med to lærere i alle timer, på høyere trinn, to lærere i halvparten av timene,
- **Tre dagers personalopplæring** om nye roller og nytt ansvar med temaer som:
 - inkluderende undervisning,
 - kjennetegn ved funksjonshemninger,
 - klasseledelse,
 - kommunikasjon og samarbeid og
 - strategier for tolærer undervisning,
- **Alle elever får undervisning** i sosiale ferdigheter og sosial kommunikasjon én gang i uken, og observeres av sine lærere som igjen får veiledning.

